

פתיחת ספר יהושע (יהושע פרק א')

ביחידה זו נפתח את הלימוד של יהושע, נחבר למוכר (התורה) ונציג את החדש (נביאים) נלמד מהי המשימה שיש ליהושע ומי עוזר לו לבצע אותה בנוסף נלמד על הקושי להכנס לתפקיד חדש ועל החיזוקים שיהושע מקבל. שימו לב כי הלימוד מתחלק ליחידות קטנות, בכל יחידה ישנן מילים משמעותיות שכדאי שהתלמידים יכירו, יחוו ויזכרו אותן. כך יבנו הידע והחווייה שלהם מן הלימוד.

הקדמה: התייחסות למעבר מלימוד תורה ללימוד נביא

כדאי לדאוג שיהיה לכל תלמיד תנ"ך ולהראות בתוכו את החלוקה שיש בין שלושת

חלקיו: התייחסות למושג תנ"ך – תורה נביאים כתובים

מה יש בכל חלק של התנ"ך?

התורה – דבר ה' שנכתב בידי משה. מבריאת העולם – האבות – עם ישראל עד הכניסה לארץ. (מה כבר למדנו בתורה?)

נביאים – מה שקרה לעם ישראל לאחר שהגיעו לארץ ישראל, כפי שנכתבו על ידי הנביאים לאורך הדורות. (אין טעם לתת נקודת סיום משום שכאמור, אין לילדים תפיסת זמן, אם שואלים כדאי לענות אך לא לבנות על כך)

כתובים – ספרים חשובים שנכתבו ברוח הקודש של אנשים חשובים. (ספרים שהם מכירים למשל מגילת אסתר שקוראים בפורים).

חומש שמות שייך ל _____
ספר יהושע שייך ל _____
מגילת אסתר שייכת ל _____

מטלה בכתה: למצוא עוד ספר שמופיע בתורה; ספר שמופיע בנביאים; וספר שמופיע בכתובים.

(ההבדל במעמד בין ספר יהושע לחומשי התורה יודגש בהמשך בפשטות הכתובים ולכן חשוב להציג את הדברים בשלב זה).

ספר יהושע הוא הספר הראשון בתוך 'נביאים'. הוא מספר לנו איך עם ישראל נכנס לארץ ישראל.

יחידה א': הכרות עם יהושע

יחידה זו מטרתה לאסוף כמה שיותר מידע ממה שיש אצל התלמידים על יהושע. כך נוכל לסייע לתלמידים לראות אותו כמחליפו של משה בלי להזדקק למידע שאין להם (המבוסס על פרקים בחומש במדבר).

זוכרים מי זה יהושע? לחזור לשמות י"ז, למלחמת עמלק.
יהושע הוא המפקד של הצבא של משה.

כבר כאן מופיע הסדר:

משה מתפלל אל ה'

יהושע נענה לדבר משה ונלחם עם עמלק בשטח.

וביחד הם מנצחים את עמלק.

'שים באזני יהושע' – רמז לכך שיהושע יהיה המנהיג של עם ישראל כאשר יכנסו לארץ .

יחידה ב': מות משה

ספר יהושע מתחיל כאשר משה מת, אחרי שהנהיג את עם ישראל במדבר ארבעים שנה, ויהושע הופך להיות המנהיג של עם ישראל. המעבר בין משה ליהושע לא קל כי משה היה מנהיג כל כך גדול

נקרא את הפסוק הראשון בספר יהושע:

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר:

נסמן את התיאור של משה (עבד ה') ואת התיאור של יהושע (משרת משה)

סימון זה מאפשר לנו לראות את הקשר העמוק בין משה והקב"ה והקשר העמוק בין יהושע ומשה.

אחרי שמשה מת, מה מרגיש יהושע?

כדאי לתת לתלמידים להעלות רעיונות שונים

- יהושע עצוב כי משה מת
- יהושע שמח כי הפך למנהיג
- יהושע מפחד שהעם לא ישמע בקולו כמו ששמע בקול משה¹
- יהושע מפחד שה' לא יתייחס אליו כמו אל משה
- יהושע חושש מהאחריות הגדולה שמוטלת עליו

(נכתוב את הדברים על הלוח, משום שהם יכולים להוביל לדברי ה' ליהושע בהמשך, ובמיוחד להבנת המילים 'חזק ואמץ').

מן הדברים עולה כי לא פשוט ליהושע להפוך למחליף של משה.

נקרא את הפסוק הבא:

(ב) מֹשֶׁה עֶבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל הָעָם וְכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

שאלת אתגר: 'משה עבדי מת':

מדוע כתוב בפסוק א' 'ויהי אחרי מות משה עבד ה'" ובפסוק ב' אומר ה': 'משה עבדי מת'. האם אין כאן חזרה בדיוק על אותו הדבר פסוק אחרי פסוק?

¹ כאן נוכל לסייע להם דרך הפסוקים שהם אומרים מידי יום בשירת הים: 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו'. בני ישראל כשורים מאד למשה.

זו הדרך לראות שגם הקב"ה עצוב על מותו של משה, וזהו לא רק תיאור של מי היה משה, אלא גם תיאור של היחס של ה' אל משה.

נקרא ברפרוף את פסוקים א – ה ונראה מי מוזכר בהם הכי הרבה פעמים (משה) וכמה פעמים הוא מוזכר (חמש).

זה בהחלט מדגיש את התחושה שמשה מאד חשוב לה' ומאד חשוב ליהושע, וגם מעצים את החשש של יהושע מיכולתו להחליף את משה.

יחידה ג': הציווי ליהושע

מה מצווה ה' על יהושע? ועתה קום עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל:

זוהי המשימה הראשונה של יהושע

נסתכל על המפה – מה מפריד בין עם ישראל ובין ארץ ישראל? (הירדן)
הגדרת המקום בו הם נמצאים כעת: ערבות מואב.

נמשיך לקרוא:

אם בפסוק ב' קראנו ציווי ליהושע איך נגדיר את דברי ה' ליהושע בפסוקים ג' – ה'?

(ג) כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה: (ד) מהמדבר והלבנון הזה ועד הנחל הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם:
(ה) לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייד כאשר הייתי עם משה אהיה עמך לא ארפך ולא אעזבך:

אלו אינם ציוויים אלא הבטחות.

מה מבטיח ה' ליהושע? שלושה דברים:

א. כל מקום שייגעו אליו יהיה שלהם (כמו שהבטיח למשה)

ב. שתמיד ישמע העם בקולו (בניגוד לכך שמול משה התלוננו)

מלבי"ם: הבטיחו שכל ימי חייו יהיה הוא המנהיג את העם ולא ירים ראש איש בלעדיו.

ג. שה' יהיה איתו כמו שהיה עם משה

נשים לב שיש כאן הבטחה אחת לעם ושתי הבטחות ליהושע באופן אישי.

אם התלמידים העלו את החששות של יהושע שהעם לא ישמע בקולו ואולי ה' לא יהיה איתו הרי שה' בדבריו מחזק אותו בדברים אלו ממש.

יחידה ד': חזק ואמץ כי אתה תנחיל

כיוון שהמילים 'חזק ואמץ' חשובות מאד בפרק, נקדיש להם התייחסות מיוחדת:

(ו) חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם:

מהי הכוונה במילים 'חזק ואמץ'. [כדאי לפרש את המילים לשפה פשוטה של חזק ואומץ ואח"כ להתייחס אליהן כביטוי שאומרים אותו גם היום].
למי בדרך כלל נאמר מילים כאלו? חשוב להעלות את זה עם התלמידים על מנת שיבחינו בעצמם שכאשר מחזקים מישהו מאד, זה סימן שהוא זקוק לחיזוק (אחר כך נראה שהביטוי חוזר כמה פעמים).

'כי אַתָּה תִּנְחִיל אֶת הָעַם הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ'

כיוון שמושג הנחלה חשוב לנו מאד, חשוב גם להדגיש מהו תפקידו של יהושע

נחלה = התיישבות

מתנחלים = מתיישבים

ולכן

להנחיל = ליישב או לתת להם יישובים (לא כדאי לעמוד כעת על המשמעות של לחלק נחלות, חשוב כאן להראות שהתפקיד של יהושע מורכב)

כעת נוכל לעמוד על המשמעות של האחריות של יהושע?

עם ישראל נמצא בעבר הירדן, כדי שהם יוכלו להתיישב בארץ ישראל, יהושע צריך להעביר אותם את הירדן ולכבוש עבורם את הארץ מן הגויים היושבים בה.

נסכם:

מה יהושע צריך לעשות?

1. להעביר את העם את הירדן ולהכניס אותם לארץ
2. לכבוש את ארץ ישראל מידי הגויים
3. להנחיל לעם ישראל את הנחלות שלהם

יחידה ה' – והגית בו יומם ולילה

מה יכול לעזור ליהושע לעמוד במשימה כל כך כבדה של הנחלת הארץ?
כדאי לבקש מן התלמידים לשער השערות, אולי הוא צריך צבא, כלי נשק, מרגלים וכו'.
ואז לראות מה אומר לו ה':

(ז) רק חֲזַק וְאַמֵּץ מְאֹד לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְדָּ:

(ח) לֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל

הַפְּתוּב בוּ כִּי אַז תִּצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְאַז תִּשְׁפִּיל:

(ט) הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וְאַמֵּץ אֶל תַּעֲרֹץ וְאֶל תַּחַת כִּי עִמָּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְדָּ:

מה ייתן כוח ליהושע לעמוד במשימה שלו?

לעשות מה שכתוב בתורה

כדאי להדגיש ולהדגיש מה פירוש 'אל תסור ממנו ימין ושמאל'

(למשל לבקש ממתנדב ללכת בדיוק על קו המרצפות, ולנסות להסביר מה פירוש לסור ממנו ימין ושמאל)

ואיך נדע מה כתוב בתורה?

'לא ימוש ספר התורה הזה מפּיך – והגית בו יומם ולילה'.
מי שלומד תורה יודע מה כתוב בה ויודע לעשות את זה

מילים וביטויים הדורשים הסבר (כדאי לעשות זאת תוך כדי קריאה): אל תסור, למען תשכיל, לא ימוש, והגית בו יומם ולילה.

”וְהִגִּיתָ בוּ יוֹמָם וְלַיְלָה”

בתוספתא מסכת סנהדרין פרק ד' הלכה ט' נאמר: "לא ימוש ספר התורה הזה מפּיך שאר בני אדם על אחת כמה וכמה".

אם יהושע שהיה תלמידו של משה וידע כל מה שמשה לימד אותו צריך ללמוד תורה כל הזמן, בוודאי שאנחנו שיש לנו כל כך הרבה מה ללמוד, צריכים ללמוד מיהושע וללמוד תורה כמה שיותר. כאן אנו לומדים על מצווה חשובה מאד – מצוות לימוד תורה.

דוגמא למטלה כשיעורי בית:

לשאל שני מבוגרים מן הסביבה הקרובה איך הם מקיימים את המצווה והגית בו יומם ולילה?
כתה נדגיש כי יש קשר חשוב בין לימוד תורה וקיום מצוות. לומדים על מנת לקיים.
ליהושע מבטיח ה' כי אם יעשה ככל אשר כתוב בתורה, יצליח בדרכו.

סיכום היחידה:

על מנת להצליח להנחיל את הארץ [כלומר לעבור את הירדן, לכבוש את הארץ ולחלק אותה לעם ישראל], צריך לדבוק בתורה ובמצוות. זהו הסוד של ההצלחה של עם ישראל.

יחידה ו': ומה עושה יהושע

עד עכשיו ראינו מה מצווה ה' את יהושע, אבל מפסוק י' ואילך אנו שומעים על מעשיו של יהושע ופעולתו. מאד חשוב לראות שיהושע מיד פועל ועושה כמו שאומר לו ה'.

(י) וַיֵּצֵא יְהוֹשֻׁעַ אֶת שִׁטְרֵי הָעָם לְאָמֹר:

(יא) עֲבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת הָעָם לֵאמֹר הֲכִינוּ לָכֶם צִדָּה כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבֹא לְרִשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ:

ה' מצווה ("קום עבר את הירדן הזה") ויהושע מיד אחרי שה' מדבר איתו מכין את העם לקראת מעבר הירדן. יש לו שוטרים שתפקידם להעביר את ההוראות לעם.

על מנת לעזור לתלמידים להבין את חשיבות הצידה אפשר לשאול אותם איזו צידה הם היו לוקחים? (אוכל, בגדים, נשק? לכמה ימים) בדרך זו התלמידים מבינים יותר את שלב המעבר לארץ חדשה, ההתיישבות, הצורך במלחמה וכו'. אפשר לבקש מהילדים לכתוב יומן של ילד שעומד לעבור את הירדן שמתאר את הרגשות, ההתרגשות, החששות, הציפיות וכו'.

הערה למורה: התייחסות לשנים וחצי השבטים

זוהי דוגמא למידע מוקדם שאין לתלמידים.

בהוראת תלמידים מתקשים אפשר לדלג על החלק הזה ולהמשיך לפרק ב'.

בהוראת תלמידים חזקים נדרש הסבר קצר ולא מעמיק שמטרתו גישור בלבד

שבטי ראובן גד וחצי שבט המנשה התיישבו כבר בצד המזרחי של הירדן (להראות במפה

את נחלותיהם). הם הבטיחו למשה כי כשעם ישראל יעבור את הירדן ויכנס לארץ ישראל,

הם ישאירו את הנשים והילדים שלהם בצד המזרחי של הירדן (עבר הירדן) והגברים יצטרפו

לבני ישראל, ויעזרו להם במלחמה שלהם עד שיכבשו את כל הארץ.

כאן יהושע מזכיר להם את הבטחתם:

(יב) וְלְרְאוּבֵנִי וְלְגָדִי וְלְחֻצֵי שֵׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

(יג) זְכוֹר אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' לֵאמֹר ה' אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם

אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת:

(יד) נְשִׁיכֶם סֹפְכֶם וּמְקַנְיֶכֶם יָשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי

אֲחֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחַיִל וְעִזְרְתֶם אוֹתָם:

(טו) עַד אֲשֶׁר יָנִיחַ ה' לְאַחֵיכֶם כְּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם הֵמָּה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם

לְאָרֶץ יִרְשַׁתְכֶם וַיִּרְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ:

(טז) וַיַּעֲנוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֵל כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נִלְדָּ:

(יז) כָּל אֲשֶׁר שָׁמְעֵנוּ אֶל מֹשֶׁה כִּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ רַק יְהִי ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם מֹשֶׁה:

(יח) כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יָמְרָה אֶת פִּיךָ וְלֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר תִּצְוֶנּוּ יוֹמֵת רַק חֶזֶק וְאַמֶּץ:

אין צורך להסביר את כל המילים בקטע, ולהתעכב עליהם. נשים לב כי תפקידם של שנים וחצי השבטים הוא 'לעבור חמושים לפני בני ישראל' אפשר לפרש על פי הפשטות – חמושים בנשק, ראשונים שנלחמים.

תגובתם משולשת:

א. כל מה שציוות אותנו נעשה

ב. ככל אשר שמענו אל משה כן נשמע אליך

ג. אם מישהו לא ישמע בקולך הוא יומת

והם מסכמים 'רק חזק ואמץ', כלומר, גם הם מחזקים את יהושע ומבטיחים לו להיות איתו

בדבריהם יש רק תנאי אחד? התוכלו למצוא את התנאי?

'רק יהיה ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כְּאֲשֶׁר הָיָה עִם מֹשֶׁה'. הם רוצים לדעת שה' עם יהושע, ואם ה' עם יהושע,

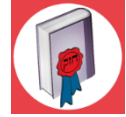
גם הם איתו. לכן דבריהם כל כך דומים לדברים של ה'.

נחזור לבדוק את המילים : חזק ואמץ –
לסמן את כל המקומות בהם מופיע המושג.
גם ה' אומר את זה ליהושע וגם מנהיגי שנים וחצי השבטים.
כולם מחזקים את יהושע בתפקידו הקשה.

לסיכום:

מילים מרכזיות בפרק:

משה, חזק ואמץ, ירושה, עבר הירדן, והגית בו יומם ולילה

אפשר לבקש מן התלמידים לסיכום הפתיחה של הספר לכתוב דף ביומן של ילד הנמצא
במחנה ישראל, או מישהו המספר על הרגשות ועל הצפיות של העם מן המנהיגות של
יהושע ומן הכניסה המתקרבת לארץ.

לחילופין אפשר לצייר את מחנה ישראל, היכן הם נמצאים, היכן הירדן ואיפה ארץ ישראל.